

Мотузка О. М.,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В УКРАЇНІ: ПЛАТФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ

Державні закупівлі є важливим елементом у системі розвитку світової торгівлі. Це питання надзвичайно важливе як для країн з перехідною економікою, так і для країн з високим рівнем економічного розвитку.

Реформа системи державних закупівель в Україні, що відбулася у 2016 році, полягала у зміні чинного законодавства та створенні електронної системи ProZorro. Варто зазначити, що в світі державні закупівлі становлять значну частку ВВП (від 8% до 21%), що свідчить про їх суттєвий вплив на ринок як з боку виробників товарів, надавачів послуг, так і з боку споживачів [1]. Проведення реформи було зумовлено необхідністю гармонізації державних закупівель в Україні відповідно до вимог ЄС.

Закон України «Про публічні закупівлі» визначає публічні закупівлі як «придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом», та розділяє три узагальнені стадії процесу публічних закупівель [2]:

- ідентифікація потреби, прийняття рішення щодо того, які товари, роботи або послуги мають бути придбані і коли (планування закупівель);
- процес розміщення оголошення про закупівлю відповідних товарів, робіт або послуг, кваліфікацію постачальника (включаючи аукціон для конкурентних процедур)
- підписання договору; процес адміністрування договору.

Створена українська електронна система закупівель складається з веб-порталу уповноваженого органу (Державне підприємство «ProZorro») і акредитованих електронних торговельних майданчиків. На веб-порталі уповноваженого органу публікується інформація про закупівлю на всіх етапах процесу публічних закупівель і є доступ до процедур і планів закупівель [3]. Вся інформація автоматично синхронізується між торговельними майданчиками, центральною базою даних та веб-порталом уповноваженого органу.

В основу системи покладено вимоги щодо забезпечення відкритих даних, що у процесі закупівель дозволяє мати доступну інформацію. Відкритість інформації також спрощує моніторинг і робить його зручнішим для користувачів. Такий моніторинг може стати потужним інструментом для виявлення проблем і оптимізації системи в довгостроковій перспективі. Водночас дані про закупівлі пов'язані з державними реєстрами (Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України і т. д.) [4].

В Україні процедура закупівель базується на принципах відкритості та рівного (недискримінаційного) доступу всіх учасників, що передбачає обов'язкове проведення електронного аукціону в системі електронних закупівель. Електронні державні закупівлі здійснюються відповідно до принципів (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи державних закупівель

Принцип	Суб'єкт контролю
Річний обіг	Документація щодо закупівель повинна містити такі дані: <ul style="list-style-type: none"> • кількісні характеристики предмета закупівлі; • будь-які обмеження щодо параметрів предмета договору, які впливають із специфікацій; • інформація, яка буде доступна учасникам торгів під час електронного аукціону; • інформація про процес електронного аукціону; • умови, за яких учасники торгів зможуть запропонувати нову ціну; • інформація про використання електронного обладнання, механізми та технічні характеристики його підключення
Заборона дискримінації	Усі суб'єкти господарювання, які подали заявки, повинні бути одночасно запрошені до участі в електронному аукціоні із зазначенням дати та часу з використанням електронних інструментів відповідно до інструкцій, викладених у запрошенні
Ідентифікація	Запрошення взяти участь в електронному аукціоні повинно містити результат повної оцінки кожного учасника торгів відповідно до його заявки, але не містить даних про заявки інших учасників тендеру.
Об'єктивність	Електронний аукціон проходить послідовно. Аукціон повинен розпочатися раніше, ніж через два робочі дні після дати надсилання запрошення
Інформаційне забезпечення	На кожному етапі електронного аукціону замовник повинен негайно надати усім учасникам тендеру інформацію, достатню для того, щоб учасники могли в будь-який час дізнатися про свою відносну оцінку. Замовник може оголосити кількість учасників на кожному етапі аукціону
Прозорість	У запрошенні має бути вказана математична формула, яка використовуватиметься в електронному аукціоні для визначення автоматичного рейтингу

З моменту створення та станом на кінець 2018 року всього в електронній системі закупівель зареєстровано близько 35 тис. організаторів закупівель та понад 210 тис. учасників закупівель. Оголошено 2,730 млн закупівель очікуваною вартістю майже 2,072 трлн грн, з яких: 458 тис. надпорогових закупівель з очікуваною вартістю 1,626 трлн грн, 784 тис. допорогових закупівель з очікуваною вартістю майже 235 млрд грн та опубліковано 1,488 млн звітів про укладені договори на суму 210 млрд грн [4].

Що стосується іноземних учасників, то всього в публічних закупівлях у 2018 році в Україні взяли участь учасники з понад 40 країн. Загалом за цей

період було укладено 124 договори з Чехією, 85 – з Німеччиною, 70 – з Китайською Народною Республікою. Крім того, найбільшими сумами договорів в звітному році відзначилась трійка лідерів - Китайська Народна Республіка з понад як 26,5 млрд грн, Франція–18,4 млрд грн та Сполучені Штати Америки - 2,2 млрд грн (табл. 2).

Таблиця 2

Участь іноземних учасників в публічних закупівлях

Тип методу закупівлі	Кількість договорів	Сума договорів, грн
Процедура звітування про укладений договір	460	5 019 354 795
Переговорна процедура	127	20 823 068 227
Відкриті торги із публікацією англ. мовою	104	5 788 397 715
Допорогова закупівля	92	26 900 817 340
Відкриті торги	58	592 061 781
Переговорна процедура за нагальною потребою	9	34 316 907
Всього	850	59 158 016 766

Запроваджена система електронних закупівель спрямована на посилення конкуренції та сприяння прозорості закупівель. Зміна формату закупівель передбачає обмін документами та інформацією в Інтернеті, розкриття інформації всіх пропозицій учасників після завершення аукціону при відкритих торгах. Поміж багатьох новацій системи публічних закупівель можна виділити те, що іноземні компанії отримали дозвіл брати участь в тендерах в Україні нарівні з вітчизняними компаніями. Це стало суттєвим викликом для вітчизняних компаній та разом з тим стимулом для нарощування своїх конкурентних переваг.

Варто зазначити, що створена електронна система закупівель в Україні не гарантує відсутність корупція з боку користувачів, а саме, замовників та постачальників. Їх дії вимагають постійного моніторингу, зокрема з боку громадськості. У той же час наглядові органи контролю можуть мати значний вплив на ефективність державних закупівель в нашій країні.

Щодо контролю за закупівлями, то його на сьогодні здійснюють Антимонопольний комітет України, Рахункова палата, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Державна аудиторська служба, Державне казначейство України, правоохоронні органи та відомства. Крім того, значна кількість громадських організацій беруть участь у моніторингу закупівель, включаючи Центр протидії корупції (www.antac.org.ua), Центр політичних студій і аналітики Ейдос (www.eidos.org.ua). Найважливішим результатом такого регулювання є економія коштів в державному секторі економіки.

Встановлено, що на даний час існує багато безкоштовних онлайн-інструментів для аналізу закупівель:

– публічний модуль аналітики закупівель bi.prozorro.org;

– моніторинговий портал dozorro.org, який створений як платформа, що об'єднує всіх зацікавлених у контролі закупівель.

– професійний з обмеженим доступом bipro.prozorro.org ;

– електронні сервіси контролю витрат казначейства.

Варто зазначити, що це не виключний перелік інструментів моніторингу публічних закупівель, існує багато інших ініціатив та практик, як громадських організацій так і окремих громадян (asm-ua.org, youcontrol.com.ua, [prozorrobot](http://prozorrobot.com), [opendatabot](http://opendatabot.com), z.texty.org.ua) [5]. Використання модуля аналітики забезпечує можливість розрахунку разової (для окремої покупки), а також загальної (від використання системи протягом певного періоду часу) економії від використання цієї системи.

Таким чином, запровадження в Україні електронних закупівель значно підвищило прозорість процедур державних закупівель і стало одним із способів зниження рівня корупції в цій галузі, що важливо для всіх без винятку країн. Проведена реформа системи закупівель завдяки створенні електронної системи сприяла більшій відкритості та обізнаності громадян щодо цієї сфери.

Список використаних джерел:

1. Вплив Prozorro [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://cep.kse.ua/assets/img/articles/Prozorro_report_ua.pdf

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.

3. Офіційний сайт ProZorro [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua>

4. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ca5d0012-c7f9-4750-b1f8-cf5550ecb270&tag=Zviti>

5. Implementation Assessment of the Ukrainian Public Procurement Legislation [Electronic resource]. – Mode of access:

https://www.tpprating.org/public/uploads/data/3/AOIL/5914ba099412aPPL_Implementation-Assessment-Ukraine.pdf (дата звернення 09.03.2020).

Мохаммад Р.,

аспірант,

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

ОСНОВНІ СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ BIG DATA ANALYTICS

Європейський союз хоче створити єдиний ринок даних, який повинен протистояти домінуванню таких технологічних гігантів, як Facebook , Google і Amazon. Це бажання ЄС зломити панування технологічних компаній США в сфері роботи з величезними масивами даних і обійти китайських конкурентів [1].